

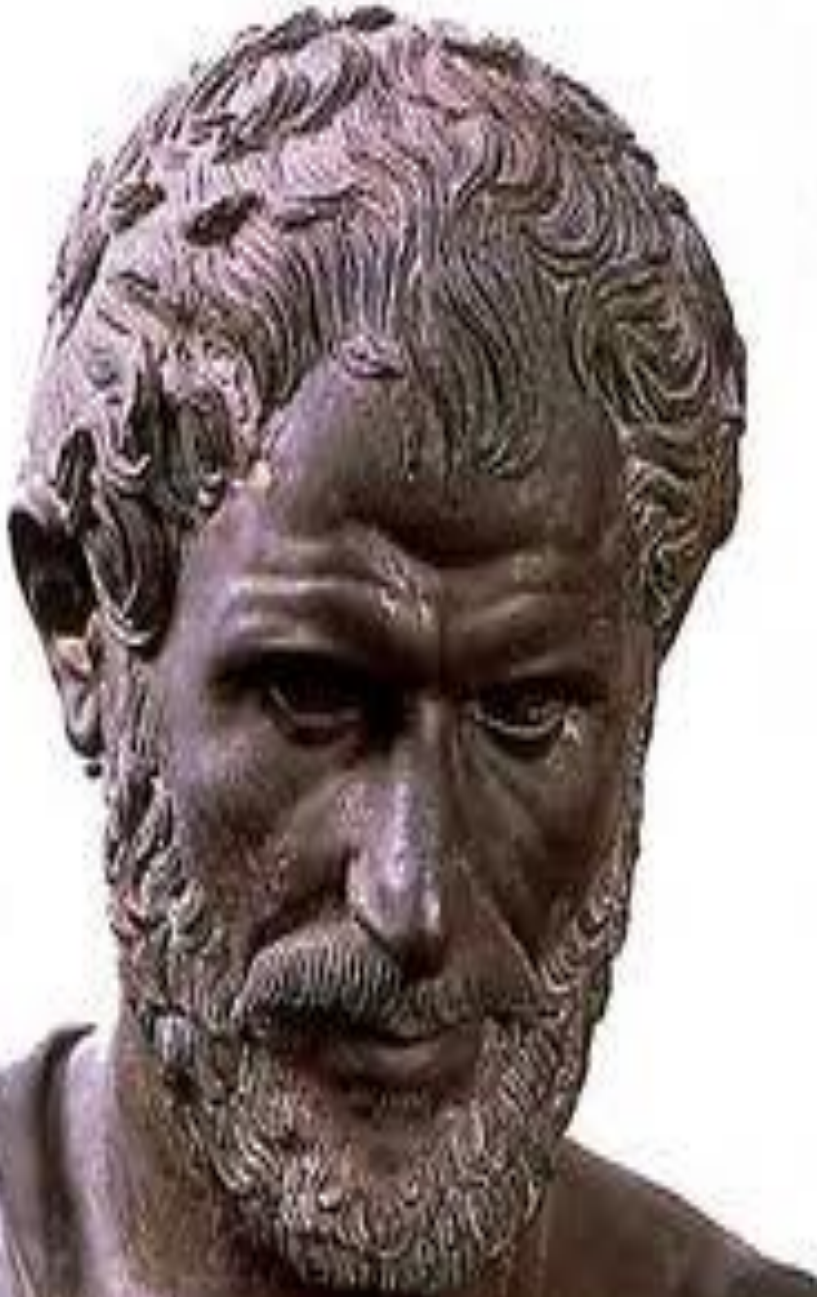
ARISTOTELES

M.Ö. 384-322

***“İnsan düşünen bir hayvandır.
İnsanları tanıdıkça hayvanlara saygı duyuyorum”***

*“İyiliğe gücün
yetmiyorsa, hiç
değilse kötülük
etme”*

- Aristoteles bilimlerin bilimi saydığı felsefe'yi şöyle sınıflandırmıştır:

1) Teorik felsefe

- a) Tanrıbilim
- b) Doğabilim
- c) Matematik (Astronomi, Geometri, Aritmetik, Müzik)

2) Pratik felsefe

- a) Törebilim
- b) Ekonomi
- c) Politika

“İlkeler ya da ilk nedenler bilimidir felsefe”

- Hem Platon'un idealarına ve hem de Demokritos'un maddi atom görüşüne karşı çıkmıştır.
- **Amacı, hem ahlaki değerleri güvence altına alacak, hem de bilimsel doğruları ortaya koyacak bir kuram oluşturmaktır.**

- Bilim de ahlak da çok önemlidir. Bunlara hakkını verebilmek için, atomlar veya idealar benzeri gözle görülemez varlıkların varoluşunu öne sürmeyecek bir kuram arayışı içinde olmuştur.
- Platon tüm duyular dünyasına ve etrafımızda gördüğümüz maddi şeylere sırt çevirmişti.
- Aristoteles ise gerçekçi bir şekilde doğada bulunan her varlığı incelemiştir.

Temel soru: Varlık nedir?

- Platon'a göre idealar
- Aristo'ya göre, gördüğümüz tek tek nesnelere; şu insan, bu masa, o ağaç gibi bütün şeyler.
- **Fakat varlık yalnızca maddeden ibaret değildir**

Varlık nedir?

- Mantıksal açıdan 'var olmak', hakkında konuşulabilecek ve tam olarak tanımlanabilecek bir şey olmaktır.
- Biyolojik açıdan 'var olmak' dinamik bir süreç, bir değişme süreci içinde olmak anlamına gelir.

- Yani '**var olmak**' Aristoteles için, bir şey olmak anlamına gelir. Ona göre gerçekten var olan, **Platon'da olduğu gibi tümeller değil de, tekellerdir**
- 'Şu' diye gösterdiğimiz belirli bir doğaya sahip olan varlıklardır. **Nicelik, nitelik, ilişki, yer gibi temel nitelik ya da kategorilerin kendilerine yüklenebildiği öznelere**.
(Örn: *Duvarın yanındaki şu büyük ağaç*)

TÖZ (cevher): Değişen durumlar ve niteliklere karşı kalıcı olan; bir başka şeyle ya da bir başka şeyde değil, kendi kendisiyle, kendi kendisinde var olan. (TDK)

- Aristoteles, kendisine tüm kategorilerin yüklendiği bu özneye '**töz**' adını verir. Ona göre var olmak belirli türden bir töz olmaktır.
- Töz, dinamik bir sürecin ürünü olarak ortaya çıkan bireysel varlık olarak da tanımlanır.
- Tözler, somut şeylerdir, biyolojik bireylerdir.
- Gerçektirler, çünkü tözler var olmazsa, başka hiçbir şey de var olmayacaktır.

TÖZ = MADDE + FORM

Madde ve Form (biçim)

- Aristoteles'te **töz**, bir madde ve bir formdan meydana gelir.
- Doğada hiçbir zaman maddeden yoksun bir form ya da formdan yoksun bir madde yoktur.
- Varolan her şey somut bir birey olarak varolur ve her şey maddeyle formun bir birliği olarak ortaya çıkar.

- **Madde**, Őeylerin insan zihni tarafından ayırt edilemeyen, yapıdan ve belirlemeden yoksun, bilinemez bileŐenidir.
- **Form** ise insan zihni tarafından bilinebilen, yani tasvir edilebilen, tanımlanabilen, sınıflanabilen ve başkalarına aktarılabilen yöndür.
- Örn: Ev

DÖRT NEDEN

Aristoteles' e göre form (biçim), bir şeyin o şey olmasına yol açan şeydir.

“Form” kavramını, birbirini tamamlayan dört farklı tür “neden”e ayırır.

** Heykel örneği

1. **MADDİ NEDEN:** (zorunlu). Önce mermerin varlığı zorunlu.
2. **HAREKET ETTİREN NEDEN:** (edimsel). Heykelin meydana gelmesi için, bir çekiç ve keskiyle mermer bloğunun yontulması gerekir.
3. **FORMEL NEDEN:** (şekli veren şey, maddede kendini gerçekleştiren biçim.) Bir at, bir insan vs şekli
4. **EREKSEL NEDEN:** Heykelin varoluşunun genel nedeni, heykeltıraşın amacının gerçekleşmesi

Ereksel Neden

- Aristoteles'e göre en önemlisi "ereksel neden"dir.
- Doğadaki cansız süreçlerde de "ereksel neden" vardır. Örneğin, yağmur yağar çünkü bitkilerle hayvanlar büyümek için yağmura gereksinim duyar. (yağmurun ereksel nedeni)
- ***İnsanın ereksel nedeni mutluluğa ulaşmaktır.***

- Öyleyse töz, form ve maddeden meydana gelen bileşik bir varlıktır.
- Form, ayrı bir yerde değil, bu duyusal dünyada ve tözün bileşenlerinden biri olarak varolur.

- **Sonuç:** Duyusal dünyanın dışında olan bir idealar dünyasının varlığından söz etmek olanaklı değildir. Çünkü ?

- Deneyimleme olanağımız olmayan Şey, bizim için yok demektir.
- İdealar dünyasını deneyimleme olanağımız yoktur.
- O halde, felsefe yapabileceğimiz tek dünya, içinde yaŐadıđımız ve bize deneyimlerimizi sağlayan bu dünyadır.

Tümel ve Tikel Kavramları

TÜMEL: Nesnelere ayrı ayrı topluluklar olarak ele almamızı sağlayan ortak özelliklerin zihnimizdeki karşılıklarına kavram, kavramlara verdiğimiz adlara da tümeller denir.

TİKEL: *Bir türün bütün bireyelerine değil de bir ya da birkaç bireyine ilişkin olan. Bir tümün bir parçası ile ilgili. (TDK)*

**Tikel bir nesnenin belli bir tarihte belli bir yerde bulunması, ya da bir tarihte ortaya çıkmış olması gerekir. Oysa tümeller için bu tür koşullar söz konusu değildir.

Örneğin;

TİKELLER: Bu 'insan', řu 'meşe ağacı',
'Van kedisi', benim 'annem' vb.

TÜMELLER: İnsanlık, ağaç, kedi, annelik
vb. Tek tek bütün tikellerin (insanların,
ağaçların, kedilerin, annelerin) ortak
özelliklerinin tümünü kaplayan üst kavram.

Platon ve Aristo arasındaki fark:

Platon: Gerçek olan tümellerdir. Yani 'kedi' ideası (fikri), tikel kedilerden önce gelir. Tek tek gördüğümüz bütün kedilerin ortak özelliklerini kapsayan bir "kedi ideası" vardır, gerçek olan da budur.

Aristo: Gerçek olan tikellerdir. Yani gördüğümüz tek tek kedilerin her biri gerçektir.

Yani: Platon için gerçeklik aklımızla düşündüğümüz bir şey iken, Aristo için gerçeklik duyularımızla algıladığımız bir şeydir.

“Platon benim için azizdir ama hakikat daha azizdir”

- Aristo, Platon'un idealarının tümeller olduğunu öne sürer.
- **Tümeller gerçekten de vardırırlar, fakat onlar varoluşları için tikel nesnelere, bireysel şeylere bağılıdırlar.**
- Öyleyse var olanlar tümeller değil, dış dünyada karşılaştığımız nesnelerdir.

“Gerçek mutluluk mal ve mülke sahip olmak ile değil, akıl ve erdeme sahip olmak ile mümkündür”

Aristoteles üç tür mutluluk olduğunu söyler:

1. Arzu ve isteklerin olduğu bir hayat
2. Özgür ve sorumlu bir vatandaş olarak var olunan bir hayat
3. Araştırmacı ve filozof olunan hayat

İnsanın mutluluğu için bu üç koşulun da bir arada var olması gerekir, tek yönlülüğü reddeder. İnsanlarla ilişkilerimizde de **"altın orta"**yı bulmaktan söz eder:

“Ne korkak ne çılgınca atılgan, sadece cesur olacağız. Ne cimri ne savurgan, sadece bonkör olacağız” der.

Ahlak Anlayışı

- ***“Mevkilerini para ile satın alanlar, masraflarını geri almak yoluna düşerler.”***
- ***“Yanlış yoldan gitmenin birden çok yolu vardır. Ama doğruyu yapmanın tek bir yolu bulunur. Yanlış yapmak bu yüzden kolay, doğruyu bulmak ise bu yüzden zordur.”***
- ***“Akıllı insan düşündüğü her şeyi söylemez, fakat söyleyeceği her şeyi düşünerek söyler”***

- *Alçak olan kimse düşmekten korkmaz.*
- *Bilge kişi zevk aramaz, kaygı ve acılardan uzak durur.*
- *İradene hakim fakat vicdanına esir ol*
- *Bilgi doğuştan akılda yoktur, ama akıl bilgiyi üretecek kapasitededir.*
- *Bütün insanlar doğaları gereği bilmek isterler.*
- *Demokrasi despotizmin en ileri şeklidir.*

- *Hukuk her şeyin üzerinde olmalıdır.*
- *Tek istikrarlı devlet, tüm insanların yasa önünde eşit olduğu devlettir.*
- *Hükümetlerin alinyazılarını belirleyenler, her zaman silah taşıyanlardır.*
- *Okuyup yazanla okumayıp yazmayan arasındaki ayrılık, ölümlerle diriler arasındaki ayrılık kadardır.*
- *Sıradan insanlar gibi konuş, bilge adamlar gibi düşün; böylelikle herkes seni anlasın.*

Kaynakça

M. Gökberk (1967) Felsefe Tarihi. Genişletilmiş 2. basım. Ankara Bilgi Yayınevi.

W. K. C. Guthrie , (2011), Yunan Felsefe Tarihi - Sokrates Öncesi İlk Filozoflar ve Pythagorasçılar. İstanbul: Kabalıcı.

T. Mengüşoğlu, (2000), Felsefeye Giriş.

Magee, B. (2004). Felsefenin Öyküsü. Ankara: Dost.

"Hilav, S. (1993). Felsefe Yazıları. İstanbul: YKY. "

Ferry, L. (2007). Gençler için Batı Felsefesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası

Honer, S.M. ve Hunt, T.C. (1996). Felsefeye Çağrı. (çev.H. Ünder). Ankara: İmge.

"Guattari,F. ve Deleuze,G. (1993). Felsefe Nedir? (Çev. T.İlgaz). İstanbul: YKY. "

Warburton, N. (2008). Felsefeye Giriş. İstanbul: Paradigma.